

Mr Mile Stanišić *

ULOGA ODBORA ZA REVIZIJU U BANKAMA

Kao deo procesa novog korporativnog upravljanja, finansijske institucije treba da strukturiraju svoje odbore za reviziju sa članovima koji zadovoljavaju određene kriterijume i zahteve nezavisnosti.

Odbor za reviziju, kao organ Upravnog odbora, ima glavni zadatak da nadzire poslovanje, rizike i interne kontrole.

Prema novom Zakonu o bankama banke su dužne da ustanove odbor za praćenje poslovanja banke - odbor za reviziju. Kao deo procesa novog korporativnog upravljanja, finansijske institucije treba da strukturiraju svoje odbore za reviziju sa članovima koji zadovoljavaju određene kriterijume i zahteve nezavisnosti.¹

Stvaranje trajnog odbora za reviziju je rešenje za zadovoljavanje praktičnih teškoća koje mogu da proisteknu iz zadataka upravnog odbora da se osigura postojanje i održavanje adekvatnog sistema kontrola. Pored toga, takav odbor podstiče i internu kontrolu i sisteme interne revizije. Stoga, banke treba da ustanove trajni komitet za reviziju, posebno ako su uključene u složene poslove.

* Interni revizor Vojvođanska banka ad Novi Sad

¹ U Americi te zahteve definiše SEC, nezavisni regulatori i računovodstvena profesija.

Odbor za reviziju obično je odgovoran za to da ostvari nadzor nad bančnim internim i eksternim revizorima, prihvata ili daje preporuke upravnom odboru ili akcionarima za usvajanje, za imenovanje, naknadu i razrešenje eksternih revizora, pregledanje i odobravanje domaćaja i učestalosti revizije, primanje izveštaja revizije i obezbedi da menadžment preduzima odgovarajuće i blagovremene korektivne akcije da bi omogućio kontrolu slabih tačaka, nepridržavanja politike, zakona i regulative i drugih problema koje su utvrdili revizori.²

Programi savremene interne revizije su zasnovani na riziku. Za sprovođenje ovih programa bitan je efektivan i efikasan odnos sa odborom za reviziju. Taj odnos treba biti regulisan pravilnikom interne revizije i pravilnikom odbora za reviziju.

Zdrava je praksa da se razmotri neposredno izveštavanje upravnog odbora preko odbora za reviziju. Odbor za reviziju u vršenju svoje funkcije treba da se sastaje najmanje jednom godišnje sa eksternim revizorom i sa rukovodiocima interne revizije, komplajensa i pravne funkcije. Ovo može da pojača sposobnost upravnog odbora da obavlja nadzor nad primenom politike upravnog odbora koju vrši viši menadžment i da obezbedi da bančina poslovna strategija i izloženost rizicima budu u skladu sa parametrima rizika koje postavlja upravni odbor.³

Novi svet korporativnog upravljanja

Ove godine počinju da se primenjuju novi Zakon o privrednim društvima i Zakon o

bankama. U njima su sadržane značajne novine po pitanju korporativnog upravljanja. Oni, u stvari, predstavljaju usklađivanje naših sistema sa najboljom svetskom praksom.

Efektivno korporativno upravljanje je od suštinskog značaja za postizanje i održanje poverenja i vere javnosti u bankarski sistem, što je ključno za valjano funkcionisanje bankarskog sektora i privrede kao celine. Slabo korporativno upravljanje može da prouzrokuje propadanje banaka, što donosi znatne javne troškove i posledice zbog njihovog potencijalnog dejstva na postojeće sisteme osiguranja depozita i mogućnosti širih makroekonomskih implikacija. Pored toga, slabo korporativno upravljanje može da vodi tržišta ka gubitku poverenja u sposobnost da banka valjano upravlja aktivom i pasivom, uključujući depozite, što

može sa svoje strane da otpočne juriš na banke ili krizu likvidnosti. Osim odgovornosti prema akcionarima, banke imaju odgovornost prema svojim deponentima.

Principi OECD-a definišu korporativno upravljanje kao "skup

odnosa između menadžmenta kompanije, njenog borda, akcionara i drugih stejkholdera".⁴ Korporativno upravljanje takođe obezbeđuje strukturu kroz koju se postavljaju ciljevi kompanije i određuju sredstva za postizanje tih ciljeva i praćenje performansi. Dobro korporativno upravljanje treba da pruži valjane podsticaje za upravni odbor i menadžment da ostvaruju ciljeve koji su u interesu privrednog društva i njenih akcionara i treba da obezbedi efektivni monitoring.

Sa gledišta bankarske industrije, korporativno upravljanje obuhvata način na koji bordovi direktora i viši menadžment upravljaju

² *Enhancing corporate governance for banking organisations*, Basle Committee on Banking Supervision, Basle, February 2006., str. 8.

³ Isto, str. 14.

⁴ *Stakeholder* – svaka strana koja ima neki interes u firmi – akcionari, poverioci, zaposleni, imaoi obveznica, kupci, uprava, zajednica, država.

poslovanjem banaka, što se odnosi na to kako oni:⁵

- postavljaju korporativne ciljeve,
- dnevno vode poslovanje banke,
- ispunjavaju obaveze odgovornosti prema svojim akcionarima i uzimaju u obzir interese drugih priznatih stejkholdera,
- usklađuju korporativne aktivnosti i ponašanje sa očekivanjima da banke posluju na siguran i zdrav način i u skladu sa važećim propisima i regulativom, i
- štite interese deponenata.

Upravljanje je sistem na osnovu koga se organizacija usmerava i kontroliše. Sadrži pravila i procedure za donošenje odluka o korporativnim poslovima

kako bi se osigurao uspeh uz održavanje prave ravnoteže interesa uključenih strana. Današnja arena upravljanja zahteva da uprave i njihovi odbori budu proaktivni, obavešteni, da vrše istrage i da budu odgovorni. To je, zaista, dobra vest za interesne strane. Posle svega, zar nije došlo vreme da neko postavi teško pitanje, pogleda ispod površine i postavi odgovornost?

Davno je prošlo vreme "reprezentativnog lika" uprave u čijoj se biografiji ponosno nalaze – iskazani u dve cifre – prestižni odbori u kojima sedi. A sedenje teško da opisuje ono što se dešava u prostoriji gde se nalazi odbor.

Javnost, kojoj se i dalje vrti u glavi od korporativnih smicalica koje su došle na svetlo dana u proteklih godinama, postavlja više zahteva i ima manje poverenja nego ikada pre, što je sasvim pravo. Direktori se suočavaju sa sve većim izazovima i sve više odgovornosti i mora da padaju u zabludu u vezi sa upravljanjem rizicima, etikom, politikama, procedurama i organizacionim vođstvom. Samo da kažemo,

njihov je tanjir prepun.

Direktori treba da budu realni po pitanju lične odgovornosti po zakonu, niti preterujući niti zanemarujući svoju izloženost. Povereničke dužnosti – dužnosti brige i lojalnosti i očekivanja da će direktori delovati s dobrom namerom – i dalje su primarni izvori odgovornosti direktora po državnom zakonu. Iako direktori ne podležu znatno većem riziku od toga da se smatraju odgovornim za kršenje povereničke dužnosti, sve veća aktivnost akcionar - tužilac povećala je rizik da je direktorima potrebno da se brane u parnici u kojoj se tvrdi takvo kršenje.⁶

Članovi odbora koji žele da budu osnaženi čuvari i graditelji korporativne vrednosti moraju da nauče da slede najbolje prakse, kao što su izbegavanje konflikata interesa

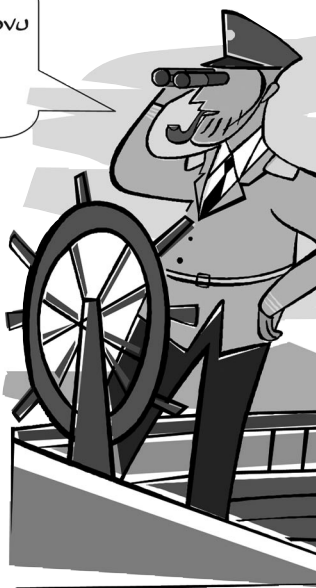
i strogog obraćanja pažnje na stvari koje se tiču odbora, oslanjanje na odgovarajuću stručnost, uključujući sopstvenu.

Odgovornost za korporativno upravljanje se širi među nekoliko organizacionih pravnih lica. Temelji efektivnog upravljanja su upravni odbori, izvršni odbori, interni revizori i eksterni revizori. Nijedan

jedini komitet⁷ odbora nije usredsređeniji niti je bolje usklađen sa upravljanjem od odbora za reviziju.

Koja je uloga odbora za reviziju u upravljanju? Sve u svemu, odbor za reviziju treba da obezbedi nadzor nad finansijskim izveštavanjem, upravljanjem rizicima, internom kontrolom, usaglašenošću, etikom, upravljanjem, internim revizorima i eksternim revizorima.

UPRAVLJANJE JE
SISTEM NA OSNOVU
KOJA SE
ORGANIZACIJA
USMERAVA ILI
KONTROLIŠE

⁵ Enhancing corporate governance for banking organisations, Basle Committee on Banking Supervision, Basle, February 2006., str. 4.

⁶ A new world of corporate governance, The Institute of Internal Auditors, Florida

⁷ U svetu, upravni odbori imaju svoje komitete koji im pomažu po mnogim pitanjima. Međutim, ovaj izraz komitet (committe) nije odomaćen u našem jeziku.

Korporativno upravljanje je važan koncept koji se koristi u raspravama o odboru finansijske institucije a posebno o odboru za revizije. Korporativno upravljanje je način pomoću kog se upravlja vašom institucijom kako bi od toga interesne strane imale koristi. Kada upravni odbor i poslovodstvo na prvo mesto stave interese akcionara uprkos svojih ličnih preferencija, onda se institucijom upravlja na odgovarajući način. Primarne komponente korporativnog upravljanja su:⁸

- Strateško planiranje — sastavljanje planova i ciljeva radi ostvarenja svrhe finansijske institucije,
- Vođstvo — saopštavanje svrhe institucije preko vizije,
- Osmišljavanje organizacije — ustanovljavanje strukture koja definiše putanje komunikacije,
- Nadzor — ustanovljavanje odgovornosti za očuvanje svrhe finansijske institucije,
- Upravljanje rizicima — rizikovanje sredstava radi ostvarenja ciljeva finansijske institucije
- Pouzdanost — obezbeđivanje povratnih informacija o efikasnosti i efektivnosti procesa upravljanja.

Definisanje odbora za reviziju

Odbor za reviziju se obično smatra odborom upravnog odbora i obično se sastoji od direktora koji nisu izvršni direktori i koji su nezavisni od rukovodstva. Pojam “revizorski odbor”, koji se koristi u ovom radu, odnosi se na upravljačko telo koje je odgovorno za nadzor revizije i funkciju kontrole u organizaciji.

Vrednost koju donosi odbor za reviziju koja opravdava njegovo postojanje je sledeća: prvo, odbor za reviziju ne oslobađa bilo kojeg zadatka upravni odbor, on mu samo pomaže u izvršavanju tog zadatka. Drugo, odbor za reviziju nije nadležan davati uputstva menadžmentu (osim u slučaju dobijanja neometanog pristupa potrebnim dokumentima i personalu). Kakvi poslovi

su onda ostali odboru za reviziju? Jedna od legitimnih dodatih vrednosti koju odbor za reviziju može stvoriti za upravni odbor je lista kompetentnih vanjskih stručnjaka koje akcionari mogu izabrati (istraživačka uloga). Druga je koliko upravni odbor zna da li menadžment izvršava finansijske politike upravnog odbora (monitoring uloga). Sledeća je uveravanje upravnog odbora da delokrug eksternih revizora obuhvata bilo koju politiku koju upravni odbor želi da se proceni u kojoj meri je usklađena sa regulativom i pravilima (uloga organizacijskog monitoringa). I još jedna vrednost je da uveri upravni odbor da eksterni revizor nije u sukobu koji se odnosi na konsalting menadžmenta ili druge faktore (monitoring uloga).⁹

Odbor za reviziju treba da podstiče komunikaciju između članova upravnog odbora, višeg rukovodstva, odeljenja interne revizije, eksternog revizora i nadzornog organa.

Odbor za reviziju potvrđuje pravilnik odeljenja interne revizije i plan revizije kao i resurse koji se zahtevaju (i personal i sredstva). On prima izveštaje o poslovima i rezime glavnih pojedinačnih preporuka internog revizora i planove rukovodstva u vezi sa sprovođenjem.

Eksterni revizor predstavlja svoj plan revizije odboru za reviziju i obaveštava odbor za reviziju o svojim zaključcima i preporukama revizije.

Odbor za reviziju redovno razgovara o:¹⁰

- funkcionisanju sistema interne kontrole;
- funkcionisanju odeljenja interne revizije;
- rizičnim oblastima u poslovima institucije koje treba da se obuhvate internim i eksternim revizijama te godine;
- pouzdanosti i tačnosti finansijskih informacija koje obezbeđuje rukovodstvo i eksterni korisnici;
- bilo kojim računovodstvenim ili revizorskim pitanjima koja su utvrđena kao rezultat eksternih ili internih revizija;
- usaglašenosti banke sa zakonskim

⁸ *Risk Based Auditing for Financial Institutions*, AlexInformation Alex eSolutions, Inc. 2004., Chapter 4, str. 2.

⁹ John Carver, Caroline Oliver, *Corporate boards that create value*, John Wiley & Sons, Inc., 2002., str. 35.

¹⁰ *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, Basle Committee on Banking Supervision, Basle, August 2001., str. 16.

i regulatornim odredbama, njenim osnivačkim aktima, pravilnikom, statutom i pravilima koje ustanovljava upravni odbor.

Formiranje odbora za reviziju

Stvaranje trajnog odbora za reviziju je rešenje za zadovoljavanje praktičnih teškoća koje mogu da proisteknu iz zadataka upravnog odbora da se osigura postojanje i održavanje adekvatnog sistema kontrole. Pored toga, takav komitet podstiče i internu kontrolu i sisteme interne revizije. Stoga, banke treba da ustanove trajni odbor za reviziju, posebno ako su uključene u složene poslove.

Prema članu 80. Zakona o bankama odbor za praćenje poslovanja banke čine najmanje tri člana, od kojih su najmanje dva članovi upravnog odbora banke koji imaju odgovarajuće iskustvo iz oblasti finansija. Najmanje jedan član odbora za praćenje poslovanja banke mora biti lice nezavisno od banke. Članovi odbora za praćenje poslovanja banke ne mogu biti lica povezana s bankom, osim po osnovu članstva u upravnom odboru banke ili u organu upravljanja, odnosno nadzora lica u sastavu iste bankarske grupe.

Prema Bazelu odbor za reviziju treba da uključi najmanje tri člana upravnog odbora koji nisu tekući ili bivši članovi višeg rukovodstva.¹¹ Članovi rukovodstva ne treba da predstavljaju većinu odbora za reviziju. Članovi treba da imaju znanje koje odgovara dužnostima odbora za reviziju. Najmanje jedan član treba da poznaje finansijske izveštaje, računovodstvo i reviziju. Da bi postojala efikasnost, sledećim licima može da se omogući da redovno prisustvuju sastancima komiteta za reviziju: generalni direktor ili član višeg rukovodstva, interni revizor i eksterni revizor.

Upravni odbor treba da donese akcioni plan za formiranje odbora za reviziju. Stav koji upravni odbor mora da zauzme, na osnovu navedenog zahteva, radi formiranja ili restrukturiranja odbora za reviziju sadrži sledeće karakteristike:¹²

- Utvrđivanje odgovarajućih članova odbora;
- Proceniti nezavisnost na osnovu poslovnih i ličnih veza sa finansijskom institucijom.
- Proceniti finansijsku pismenost i stručnost.
- Identifikovati odgovarajuće članove odbora i utvrditi interes.
- Izabrati predsedavajućeg i članove.
- Steći finansijsku pismenost:
- Proceniti finansijsku pismenost i stručnost članova.
- Utvrditi, “propuste” u finansijskoj pismenosti.
- Razvoj programa obuke za navedene propuste.
- Periodično procenjivati potrebe članova i navesti zahteve stalne obuke.
- Sastaviti pravilnik odbora za reviziju:
- Definirati delokrug i odgovornosti odbora za reviziju.
- Ustanoviti godišnji plan revizije.
- Navesti dnevni red sastanaka, učestalost i vreme sastanaka.
- Ustanoviti otvorene linije komunikacije između odbora za reviziju i eksternog revizora.
- Sastaviti pravilnik koji upravni odbor treba da odobri.
- Ustanoviti kvartalne/godišnje vremenske rasporede i sastanke odbora:
- Formalizovati rasporede za pripremu saopštenja i nacrt finansijskih izveštaja.
- Utvrditi vremenski okvir za nezavisno preispitivanje revizora.
- Uspostaviti sastanke odbora ili drugačije utvrditi kako će se vršiti proces preispitivanja/odobravanja od strane odbora i kako će se dokumentovati.
- Razmotriti da se sastanci odbora održavaju u prisustvu celokupne uprave.
- Ići u korak sa promenom okruženja i prilagoditi odbor novim uslovima.
- Periodično evaluirati adekvatnost funkcije interne revizije.

¹¹ *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, Basle Committee on Banking Supervision, Basle, August 2001., str. 16.

¹² *Risk Based Auditing for Financial Institutions*, AlexInformation Alex eSolutions, Inc. 2004., Chapter 4, str. 13.

Profil članova odbora za reviziju

Zakon o bankama kaže da najmanje dva člana odbora za reviziju treba da imaju odgovarajuće iskustvo iz oblasti finansija. Međutim, svetski standardi zahtevaju da članovi odbora za reviziju moraju da održavaju minimalne standarde finansijske pismenosti kao što je ispod opisano.¹³

- Svaki od tri člana odbora za reviziju mora biti u mogućnosti da pročita i shvati osnovne finansijske izveštaje, uključujući bilans stanja, bilans uspeha i izveštaj o tokovima gotovine finansijske institucije.
- Jedan od članova odbora za reviziju mora imati prethodno radnu iskustvo u finansijama i računovodstvu, potrebnu stručnu diplomu u računovodstvu ili bilo koje drugo uporedno iskustvo koje dovodi do, "finansijske sofisticiranosti", uključujući da jeste ili je bio generalni direktor, finansijski direktor ili drugi viši direktor sa odgovornostima finansijskog nadzora.
- Da bi se pomoglo članovima odbora za reviziju u održavanju finansijske pismenosti, menadžment treba da obezbedi jasna objašnjenja o računovodstvenim promenama, novim metodama primena i oblastima u kojima se zahteva znatna procena za odbor za reviziju. Biće potrebno da rukovodilac odbora za reviziju proceni finansijsku pismenost svakog člana i obezbedi programe obuke ili pomogne u tekućim programima obuke.

Članovi odbora za reviziju treba da imaju solidno razumevanje uloge odbora za reviziju u bančinom upravljanju rizikom i upravljanju. Odbor za reviziju kao celina treba da ima

sveže i relevantno iskustvo i treba da poseduje kolektivnu ravnotežu veština i stručnog znanja - u skladu sa složenošću bankarske organizacije i dužnosti koje obavlja - iz oblasti finansijskog izveštavanja, računovodstva ili revizije.¹⁴

Nezavisnost članova odbora za reviziju

U svetskoj praksi postoje određeni zahtevi u odnosu na nezavisnost članova odbora. Najmanje jedan član odbora za praćenje poslovanja banke mora biti lice nezavisno od banke. Članovi odbora za praćenje poslovanja banke ne mogu biti lica povezana s bankom, osim po osnovu članstva u upravnom odboru banke ili u organu upravljanja, odnosno nadzora lica u sastavu iste bankarske grupe.

Da bi bio nezavisan, član odbora za reviziju ne sme biti:

- Zaposlen od strane finansijske institucije ili njenog zavisnog preduzeća tokom protekle tri godine,
- Član neposredne porodice trenutnog generalnog direktora preduzeća u protekle tri godine,
- Direktor neke druge organizacije u kojoj direktori finansijske institucije rade u kompenzacionim odborima druge organizacije,
- Partner, akcionar sa kontrolnim interesom ili generalni direktor preduzeća

koje ima poslovni odnos sa finansijskom institucijom ili

- Pojedinaac koji ima direktan poslovni odnos sa finansijskom institucijom.

Takođe, definisan je i poslovni odnos kao: "Direktor koji je partner, akcionar sa kontrolnim interesom ili generalni direktor bilo kog profitnog preduzeća za kog je finansijska institucija izvršila ili od kog je finansijska

¹³ Risk Based Auditing for Financial Institutions, AlexInformation Alex eSolutions, Inc. 2004., Chapter 4, str. 5.

¹⁴ Enhancing corporate governance for banking organisations, Basle Committee on Banking Supervision, Basle, February 2006., str. 8.

institucija primila plaćanja (osim onih koja nastaju isključivo iz investicija u hartije od vrednosti finansijske institucije) koja premašuju pet procenata konsolidovanih bruto prihoda finansijske institucije ili poslovne organizacije za tu godinu ili 200.000 \$, šta god da je veće u bilo kojoj od protekle tri godine.“

A direktan poslovni odnos se definiše kao: “Direktor koji je primio kompenzaciju od finansijske institucije ili bilo kog od njenih zavisnih preduzeća koja premašuje 60.000 \$ tokom prethodne finansijske godine osim kompenzacije za rad u odboru, beneficije po poreskom penzionom planu ili nediskrecione kompenzacije.”¹⁵

U Americi postoje i zahtevi za odbore za reviziju FDICIA. Zakon o unapređenju savezne korporacije za osiguranje depozita iz 1991. (Federal Deposit Insurance Corporation Improvement - FDICIA) bankarska preduzeća u SAD sa ukupnim sredstvima većim od 500 miliona \$ obavezuje da vrše godišnje preispitivanje svojih internih kontrola. Stoga, finansijske institucije i štedionice sa preko 500 miliona \$ sredstava podležu FDICIA bez obzira na to da li su registrovana kao javna preduzeća. Kao rezultat FDICIA:

- Članovi odbora za reviziju moraju biti nezavisni od posloводства.
- Pravila za nezavisnost nisu toliko čvrsta kao pravila SEC-a ali pravila SEC-a predstavljaju dobru smernicu koja treba da se sledi.
- Zahteva se stručnost u bankarskom izveštavanju ili povezanom finansijskom izveštavanju (veće od 3 milijardi \$ sredstava); međutim, preporučuje se za sve bankarske institucije kao što je gore opisano u zahtevu za finansijsku pismenost.

Dužnosti i odgovornosti odbora za reviziju

Odbor za reviziju ili kako se u Zakonu o

bankama naziva odbor za praćenje poslovanja banke pomaže upravnom odboru banke u nadzoru nad radom izvršnog odbora banke i zaposlenih u banci. Prema zahtevima Zakona o bankama odbor za reviziju banke dužan je da:¹⁶

1. analizira godišnje izveštaje i druge finansijske izveštaje banke koji se upravnom odboru banke podnose na razmatranje i usvajanje;
2. analizira i usvaja predloge politika i procedura banke u vezi sa upravljanjem rizicima i sistemom internih kontrola koje se upravnom odboru banke podnose na razmatranje i usvajanje;
3. analizira i nadzire primenu i adekvatno sprovođenje usvojenih politika i procedura za upravljanje rizicima i sprovođenje sistema internih kontrola;
4. najmanje jednom mesečno izveštava upravni odbor o svojim aktivnostima i utvrđenim nepravilnostima, kao i da predlaže način na koji će se otkloniti te nepravilnosti, odnosno unaprediti politike i procedure za upravljanje rizicima i sprovođenje sistema internih kontrola;
5. na predlog upravnog ili izvršnog odbora banke ili spoljnog revizora banke razmatra ulaganja i aktivnosti banke;
6. upravnom odboru i skupštini banke predlaže eksternog revizora banke;
7. razmatra, sa eksternim revizorom banke, godišnje revizije finansijskih izveštaja banke;
8. predlaže upravnom odboru banke da se određena pitanja u vezi sa eksternom i internom revizijom uvrste u dnevni red sednice skupštine;
9. donosi poslovnik o svom radu.

Kad oceni da banka posluje suprotno zakonu, drugom propisu, statutu ili drugom aktu banke ili se to može zaključiti na osnovu izveštaja o reviziji, odnosno kad utvrdi druge

¹⁵ Više o nezavisnosti članova odbora za reviziju može se videti na sajtu: http://www.cpaindependence.org/textview.php3?doc_id=ISB1FINA. Na ovom sajtu vode se *Rasprave o nezavisnosti sa odborima za reviziju*. Američki institut ovlašćenih javnih računovođa (American Institute of Certified Public Accountants - AICPA) trenutno vodi ovaj sajt i obezbeđuje pristup standardima i tumačenjima ISB-a (ISB - Independence Standards Board - Odbor za standarde nezavisnosti) koja i dalje predstavljaju autoritativnu smernicu za revizore javnih preduzeća i drugih dokumenata ISB-a koji mogu biti od interesa za one koji se bave stvarima u vezi sa nezavisnim revizorima.

¹⁶ *Zakon o bankama*, “Službeni glasnik RS”, br. 107/2005

nepravilnosti u poslovanju banke odbor za reviziju banke obavezno predlaže upravnom odboru banke da ukloni uočene nepravilnosti, kao i da zakaže vanredno zasjedanje skupštine banke u slučaju da ustanovljene nepravilnosti mogu imati teže posledice na poslovanje banke.

Sve banke treba da razmotre usvajanje dužnosti za svoj odbor za reviziju koje moraju da se slede. Prema zahtevima FDICIA članovi odbora za reviziju treba da:¹⁷

- Preispitaju sa poslovođstvom i spoljnim revizorima
- Osnovu za izveštaj eksternih revizora o finansijskim izveštajima za koje je urađena revizija i izveštaj o internim kontrolama;
- Delokrug usluga koje pružaju eksterni revizori, zajedno sa značajnim politikama i računovodstvenim procenama;
- Procena adekvatnosti internih kontrola, uključujući uslove i materijalne slabosti iz izveštaja, i
- Pridržavanje zakona i regulativa koje utiču na finansijsko izveštavanje.
- Preispitaju sa poslovođstvom
- Pridržavanje zakona i regulativa;
- Izbor i prestanak rada eksternog revizora i neslaganja između poslovođstva i eksternog revizora i
- Nadgledanje funkcije interne revizije i preispitivanje godišnjeg plana revizije.

Međunarodni Institut internih revizora posebno navodi neke detaljne odgovornosti odbora za reviziju:¹⁸

- Osiguranje da su finansijski sistemi razumljivi, transparentni i pouzdani.
- Osiguranje da je proces upravljanja rizicima sveobuhvatan i stalan a ne delimičan i periodičan.

- Pomoć da se ostvari posvećenost širom organizacije u vezi sa snažnim i efektivnim internim kontrolama, čime se prenosi ton sa vrha.
- Preispitivanje korporativnih politika koje se odnose na pridržavanje zakona i regulativa, etike, sukoba interesa i istrage o povredi propisa i zloupotrebi.
- Preispitivanje tekućih i predstojećih parnica ili sudskih procesa koji se odnose na korporativno upravljanje u kojima je organizacija strana.
- Stalna komunikacija sa višim poslovođstvom u vezi sa statusom, napretkom i novim razvojem kao i problematičnim oblastima.
- Osigurati pristup odboru za reviziju od strane internih revizora, podsticati komunikaciju van zakazanih sastanaka odbora.

- Preispitivanje planova interne revizije, izveštaja i značajnih nalaza.

- Ustanovljavanje odnosa direktnog izveštavanja sa eksternim revizorima.

Bazelski komitet za nadzor banaka se poslednjih godina sve više bazira na riziku, a i moderna interna revizija je takođe bazirana na riziku. Međutim, primećujemo da i odbor za reviziju ima značajnu ulogu u kontroli rizika.

Kada se strukturira odbor za reviziju i kada se evaluira funkcija interne revizije, Uprava mora da počne da sastavlja **akcioni plan upravljanja rizicima**. Taj plan će se koristiti u procesu interne revizije radi utvrđivanja delokruga i izveštavanja o reviziji. Sledeći koraci predstavljaju prikaz za sastavljanje tog plana.

1. Menadžment banke mora da imenuje direktora za upravljanje rizicima koji je

¹⁷ Risk Based Auditing for Financial Institutions, AlexInformation Alex eSolutions, Inc. 2004., Chapter 4, str. 8.

¹⁸ A new world of corporate governance, The Institute of Internal Auditors, Florida, str. 3.

- odgovoran za koordinaciju upravljanja: (1) godišnjim i stalnim procenama rizika, (2) evaluacijom strategija upravljanja rizicima i praksama finansijske institucije, (3) programom osiguranja i (4) programima kontrole rizika kao što su interna revizija, preispitivanje kredita i usaglašenost.
2. Poslovodstvo finansijske institucije mora da pripremi sveobuhvatnu procenu rizika koja obuhvata odgovarajuće kategorije rizika (tj. strateški, rizik transakcija, kreditni, kamatnih stopa, tržišni, rizik likvidnosti i ugleda).
 3. Obezbediti da procena rizika sadrži evaluaciju rizika koji se ne može izbeći u poslovanju i radnjama finansijske institucije i tekućeg trenda takvog rizika.
 4. Implementirati stalan proces za procenu rizika pre ponude novih proizvoda i usluga.
 5. Usvojiti ključne politike upravljanja rizicima, uključujući:
 - Poverljivost i sukob interesa,
 - Privatnost,
 - Kredit (uključujući koncentracije kredita),
 - Investicije,
 - Upravljanje rizikom kamatnih stopa,
 - Upravljanje aktivom i pasivom,
 - Likvidnost i
 - Pozajmljena sredstva,
 6. Direktorima obezbediti izveštaje koji porede stvarno poslovanje sa smernicama rizika politike i limitima (npr. koncentracije kredita, koncentracije ulaganja, GAP pozicije aktive/pasive i EVE analiza, šok efekat kamatnih stopa)
 7. Obezbediti direktorima izveštaje o merenju ključnih rizika i praćenja, uključujući:
 - Izveštaje o sastavu i poslovanju kreditnog portfolija,
 - Izveštaje o likvidnosti i kapacitetu kreditiranja,
 - Izveštaje o pozicijama ulaganja, tržišnu vrednost i transakcijama,
 - Analize ekonomske vrednosti kapitala (tj. šok kamatnih stopa) i
 - Analize osiguranja.

8. Obezbediti da finansijska institucija ima tekući, dokumentovani strateški poslovni plan i da razvoj plana uključuje analizu rizika.
9. Obezbediti da finansijska institucija ima tekući, dokumentovani strateški tehnološki plan koji podržava ostvarivanje ciljeva i nastojanja strateškog poslovnog plana.
10. Obezbediti da se izveštaji o napretku strateškog poslovanja i tehnološki planovi periodično dostavljaju direktorima.

Odnos interne revizije sa odborom za reviziju

Prema standardu 2060 – Izveštavanje odbora i višeg menadžmenta, direktor revizije treba periodično da izveštava odbor i viši menadžment o svrsi odeljenja interne revizije, ovlašćenjima, odgovornostima i učinku u odnosu na odgovarajući plan. Izveštavanje, takođe, treba da obuhvati i pitanja značajne izloženosti rizicima i kontrole, pitanja korporativnog upravljanja kao i drugih pitanja na zahtev, odnosno za potrebe odbora i višeg menadžmenta.¹⁹

Institut internih revizora (*IIA - Institute of Internal Auditors*) smatra da odbori za reviziju i interni revizori imaju ciljeve koji se podudaraju. Snažna radna povezanost sa odborom za reviziju je ključna za svaku stranu radi ispunjenja odgovornosti prema višem menadžmentu, odboru direktora, akcionarima i drugim trećim licima.

Postoje tri oblasti u pogledu aktivnosti koje su ključne za efikasan odnos između revizorskog odbora i interne revizije, i to uglavnom preko direktora revizije:

- Pružanje pomoći revizorskom odboru da se obezbede izveštaji, aktivnosti i procesi koji su odgovarajući za ispunjenje obaveza.
- Osiguranje da se izveštaj, uloga i aktivnosti interne revizije jasno shvate i odgovore na zahteve odbora za reviziju i upravnog odbora.
- Održavanje otvorenih i efikasnih razgovora sa odborom za reviziju i predsedavajućim. Direktor revizije treba da pruži pomoć

¹⁹ The Institute of Internal Auditors, *Practice Advisory 2060-2: Relationship with the Audit Committee*

odboru u smislu osiguranja da su pravilnik, uloga i aktivnosti odbora odgovarajući za ispunjavanje odgovornosti. Direktor revizije može imati veoma važnu ulogu pružanjem pomoći odboru u pogledu periodičnog razmatranja njihovih aktivnosti i predloga za njihovo poboljšanje. Na taj način, direktor revizije ima ulogu korisnog savetnika u pogledu revizorskog odbora i nadzorne prakse. Primeri aktivnosti koje može obavljati direktor revizije su:

- Pregledanje i odobravanje pravilnika za revizorski odbor najmanje na godišnjem nivou i obaveštavanje odbora da li se pravilnik odnosi na sve odgovornosti upućene odboru u okviru bilo koje nadležnosti ili se stavlja u nadležnost odbora direktora.
 - Pregledanje ili razrada dnevnog reda za sastanak revizorskog odbora koji detaljno prikazuje sve potrebne aktivnosti za konstatovanje njihovog izvršenja, s tim da to pomaže revizorskom odboru u godišnjem izveštavanju Upravnog odbora o izvršenju svih dodeljenih zadataka.
 - Izrada nacrtu dnevnog reda revizorskog odbora koji se daje predsedniku na razmatranje, olakšavanje distribucije materijala članovima revizorskog odbora i izrada zapisnika sa sastanaka revizorskog odbora.
 - Podsticanje revizorskog odbora za izradu periodičnih izveštaja o njihovim poslovima i postupcima u odnosu na najbolje postojeće prakse da bi se obezbedila doslednost sa istim.
 - Periodični sastanci sa predsedavajućim radi razgovora o tome da li materijali i informacije koji se prosleđuju odboru zadovoljavaju njihove zahteve.
 - Ispitivanje da li bi revizorskom odboru bile korisne edukativne ili informativne sednice ili prezentacije, poput obuke novih članova odbora iz oblasti rizika i kontrole.
 - Saznati od odbora da li je frekventnost sastanaka i vreme koje im je dodeljeno dovoljno.
- Odnos direktora revizije prema odboru za

reviziju treba da se kreće oko njegove osnovne uloge kojom se revizorskom odboru omogućava razumevanje, podrška, i sva neophodna pomoć od strane interne revizije. Institut internih revizora podržava koncept da temeljno upravljanje zavisi od sinergije stvorene između četiri osnovna elementa efikasnog sistema korporativnog upravljanja: upravnog odbora, menadžmenta, internih revizora i eksternih revizora. Prema toj strukturi interni revizori i revizorski odbori se međusobno podržavaju. Razmatranje rada internih revizora je ključno za revizorski odbor radi potpunog shvatanja aktivnosti organizacije. Osnovna uloga direktora revizije je da obezbedi postizanje navedenog cilja i da odbor prihvati direktora revizije kao pouzdanog savetnika. Direktor revizije može da sprovede niz aktivnosti da bi ispunio ovu ulogu:

- Zahtevati da odbor pregleda i odobri pravilnik interne revizije na godišnjem nivou.
- Razmotri zajedno sa odborom za reviziju funkcionalne i administrativne izveštaje interne revizije radi osiguranja da organizaciona struktura omogućuje odgovarajuću nezavisnost internim revizorima.
- Uključivanje u pravilnik odbora za reviziju pregleda odluka o angažovanju direktora revizije, i to imenovanje, kompenzaciju, ocenjivanje, zadržavanje i razrešenje.
- Uključivanje u pravilnik odbora za reviziju razmatranje i odobravanje predloga za eksternu uslugu nekih aktivnosti interne revizije.
- Pružanje pomoći revizorskom odboru prilikom procene adekvatnosti personala i budžeta, kao i obima i rezultata aktivnosti interne revizije, radi osiguranja da ne postoje ograničenja u budžetu ili obimu posla koja ometaju funkciju interne revizije u izvršavanju njenih obaveza.
- Obezbeđenje informacija o koordinaciji i nadgledanju drugih kontrolnih i nadzornih funkcija (upravljanje rizicima, poštovanje procedura,²⁰ bezbednost, kontinuitet poslovanja, zakonodavstvo, etika, ekologija,

²⁰ eng. *compliance* – usaglašenost sa zakonima, propisima i pravilima

eksterna revizija).

- Izveštavanje o značajnim pitanjima u vezi procesa za kontrolne aktivnosti organizacije i njenih podružnica, uključujući i moguća poboljšanja tih procesa i obezbeđenje informacija koje se odnose na rešenja navedenih problema.
- Obezbeđenje informacija o statusu i rezultatima godišnjeg revizorskog plana i informacija o tome da li su izvori odeljenja revizije dovoljni za viši menadžment i odbor za reviziju.
- Razvije fleksibilan godišnji revizorski plan korišćenjem odgovarajuće metodologije zasnovane na rizicima, uključujući bilo koja pitanja u vezi sa rizicima i kontrolom od strane menadžmenta, i preda ga odboru za reviziju na razmatranje i saglasnost, imajući u vidu i periodično ažuriranje.
- Napravi izveštaj o primeni godišnjeg revizorskog plana, prema saglasnosti, uključujući i odgovarajuće specijalne zadatke ili projekte na zahtev menadžmenta i odbora za reviziju.
- Uključi u pravilnik interne revizije odgovornost odeljenja interne revizije u pogledu pravovremenog izveštavanja odbora za reviziju o postojanju sumnje za prevaru u koju je uključen menadžment ili zaposleni koji su u velikoj meri uključeni u internu kontrolu banke. Pruži pomoć u istrazi za pretpostavljene ozbiljne prevare u okviru organizacije i obavesti menadžment i odbor za reviziju o rezultatima.
- Odbori za reviziju bi trebali da shvate da se pregledi procene kvaliteta o aktivnostima interne revizije vrše svakih pet godina da bi se potvrdilo da su revizorske aktivnosti u skladu sa Međunarodnim standardima za profesionalnu praksu interne revizije.²¹ Redovni izveštaji o proceni kvaliteta će obezbediti osiguranje revizorskom odboru i menadžmentu da se aktivnosti interne revizije odvijaju u skladu sa Standardima.

Jedna od bitnih stvari je dobra **komunikacija sa odborom za reviziju**. Iako ne treba umanjiti značaj bilo koje od gore navedenih aktivnosti,

u velikoj meri će se sveobuhvatna povezanost između direktora revizije i odbora za reviziju definisati komunikacijom između strana. Današnji revizorski odbori očekuju da komunikacija ima visok stepen otvorenosti i iskrenosti. Ukoliko se direktor revizije smatra poverljivim savetnikom od strane odbora, komunikacija je ključni element. Interna revizija, prema definiciji, može da pomogne odboru za reviziju da postigne ciljeve putem sistematskog i disciplinovanog pristupa svojim aktivnostima, ali ukoliko ne postoji odgovarajuća komunikacija, odbor sam ne može sprovesti realizaciju. Direktor revizije treba da obezbedi vođenje razgovora sa odborom za reviziju u vezi sa sledećim oblastima.

- Revizorski odbori treba redovno da se sastaju u tajnosti sa direktorom interne revizije kako bi razmatrali delikatna pitanja.
- Obezbeđenje godišnjeg sažetog pregleda ili procene rezultata revizorskih aktivnosti koje se odnose na definisanu misiju i obim revizorskog rada.
- Izrada periodičnih izveštaja za odbor za reviziju i menadžment u kojem se rezimiraju rezultati revizorskih aktivnosti.
- Redovno obaveštavanje odbora za reviziju o novim trendovima i uspešnoj praksi u pogledu interne revizije.
- Razgovori sa eksternim revizorima o ispunjavanju zahteva odbora u pogledu informacija.
- Pregledanje informacija predatih revizorskom odboru radi kompletiranja i tačnosti.
- Potvrda da postoji efektivna i efikasna radna koordinacija aktivnosti između internih i eksternih revizora. Utvrditi da li postoji preklapanje (dupliranje) rada između internih i eksternih revizora i dati razloge za postojanje dupliranja.

Ocenjivanje interne revizije od strane odbora za reviziju

Postoji više alata koje odbor za reviziju može da koristi kod ocenjivanja funkcije interne

²¹ Preporučuje se da odbor za reviziju svake godine oceni Internu reviziju u banci, po metodologiji koja je prikazana u ovom članku.

revizije u finansijskim institucijama. Jedan od njih odnosi se na Međuagencijsko uputstvo za funkciju interne revizije i njen outsorsing (FFIEC- *Interagency Guidance on the Internal Audit Function and its Outsourcing*), koji je izdat 22. decembra 1997. godine.²²

Federalne regulatorne agencije Amerike pripremaju zajedničku politiku koja sadrži uputstva o odgovornosti direktora i višeg menadžmenta za obezbeđenje da sistem interne kontrole bankarskih organizacija, uključujući i funkciju interne revizije, bude adekvatan karakteru i delokrugu poslovnih linija organizacije. Ovu politiku koriste federalni regulatori Amerike za ocenu adekvatnosti funkcije interne revizije u instituciji.

Da bi se pomoglo odboru za reviziju pri ocenjivanju, ček lista koja sledi sadrži smernice koje se odnose na odgovornosti direktora i višeg menadžmenta i odgovornosti funkcije interne revizije.²³ Svaka tačka se ocenjuje sa "zadovoljan" (*Satisfied*) ili "nezadovoljan" (*Not Satisfied*) na bazi FFIEC pravila za funkciju interne revizije prema uputstvima regulatora. (Vidi Ček listu za ocenjivanje interne revizije)

Odbor za reviziju treba da izvršava ovo ocenjivanje na godišnjem nivou radi vrednovanja svojih odgovornosti. **Interne procene** Interne revizije (Standard – 1311) moraju uključiti:

- stalno preispitivanje izvršavanja aktivnosti interne revizije; i
- periodični nadzor putem samoocenjivanja ili od strane drugih lica unutar organizacije koje su upoznate s praksom interne revizije i Standardima.

Međutim, prema **Standardu 1312 - Eksterna procena**, eksterne procene, kao što su pregledi sistema pouzdanosti kvaliteta, moraju se provoditi bar jednom svakih pet godina od strane kvalifikovanog, nezavisnog lica ili tima lica izvan organizacije.

Pravilnik odbora za reviziju

Po uspostavljanju odbora za reviziju, upravni odbor treba da sastavi pismeni pravilnik u kojem se naznačava sastav, ovlašćenje i dužnosti odbora za reviziju kao i način izveštavanja celokupnom upravnom odboru. Ovaj dokument treba da odobri upravni odbor i da se periodično preispituje i ažurira.²⁴

Prema Američkim pravilima pravilnik odbora za reviziju se ne zahteva osim ako banka nije na listingu Njujorške berze akcija. Međutim, pravilnik se veoma preporučuje i za sve ostale banke kao sredstvo formalnog definisanja uloge odbora za reviziju. Treba imati na umu da pravilnik treba da bude uopšten dokument koji daje ovlašćenje. Ne treba u njemu nabrajati niti praviti spisak svih mogućih dužnosti članova odbora za reviziju.

Formalan pismeni pravilnik treba da odobri upravni odbor a adekvatnost pravilnika treba jednom godišnje da se procenjuje. Treba da postoji godišnje obelodanjivanje za akcionare banke o postojanju pravilnika, a svake tri godine pravilnik treba da bude sadržan u dokumentu sa informacijama za akcionare. Pravilnik treba da uključi sledeće zahteve:

- Delokrug odgovornosti odbora za reviziju i kako će se te odgovornosti ostvarivati.
- Krajnju odgovornost nezavisnog eksternog revizora za odbor za reviziju i upravu. Odbor za reviziju ima krajnje ovlašćenje/odgovornost da izabere, evaluiira i zameni nezavisnog revizora.
- Odgovornost odbora za reviziju za obezbeđivanje da eksterni revizor podnosi izveštaj koji se tiče odnosa i usluga koje mogu uticati na nezavisnost.
- Uprava i više poslovodstvo shvataju da imaju primarnu odgovornost za sistem internih kontrola finansijske institucije.
- Odbor za reviziju mora da obezbedi da interne kontrole testiraju i procenjuju pojedinci bez odgovornosti u okviru

²² *Risk Based Auditing for Financial Institutions*, AlexInformation Alex eSolutions, Inc. 2004., Chapter 4, str. 14.

²³ Isto, str. 17.

²⁴ *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, Basle Committee on Banking Supervision, Basle, August 2001., str. 16.

Ček lista za ocenjivanje interne revizije

Odgovornosti direktora i višeg menadžmenta	Zadovoljava	Nezadovoljava
1. Izvršni odbor i viši menadžmenta shvataju da imaju glavnu odgovornost za sistem interne kontrole.		
2. Interne kontrole su ispitane i ocenjene od osobe koja nije odgovorna za poslovne linije, kao što je interna revizija.		
3. Izvršni odbor je uveren da funkcija interne revizije udovoljava zahtevima koje imaju aktivnosti institucije.		
4. Direktori i viši menadžment trebaju da ocene sledeće aspekte funkcije interne revizije: strukturu, upravljanje, personal, kvalitet revizije, delokrug i komunikaciju.		
5. Odbor za reviziju pregledava i odobrava procenu rizika interne revizije, delokrug i plan.		
6. Odbor za reviziju nadgleda pridržavanje plana interne revizije.		
7. Komitet za reviziju razmatra zahteve za proširenjem posla interne revizije kada se pojavi problem ili se dese promene u kontrolama ili riziku.		
8. Odbor za reviziju treba da proceni da li je menadžment rešio slabosti kontrole koje mu je saopštila interna revizija.		
9. Odbor za reviziju treba da se sastane sa internom revizijom bez prisustva menadžmenta.		
Odgovornosti Funkcije interne revizije	Zadovoljava	Nezadovoljava
10. Dužnosti interne revizije izvršavaju se nepristrasno i interna revizija nije pod preteranim uticajem rukovodilaca.		
11. Interna revizija ima odgovornost za ocenjivanje kontrola, revizorske planove, programe revizije i izveštaje revizije.		
12. Dokumentovanost procesa procene rizika kontrole za značajne poslovne aktivnosti.		
13. Procena rizika kontrole se ažurira kao potreba zbog promena u internoj kontroli ili novim poslovnim linijama.		
14. Plan interne revizije uključuje sažeti pregled ključnih internih kontrola, vreme i frekvenciju planiranja revizija i resurse ili budžet.		
15. Programi interne revizije opisuju ciljeve revizijskog posla i spisak pojedinačnih procedura.		
16. Izveštaji interne revizije prezentuju svrhu, delokrug i nalaze i preporuke.		
17. Postoje radni papiri koji adekvatno dokumentuju izvršenje revizije i podržavaju izveštaj revizije.		
18. Funkcija interne revizije je osposobljena za kompetentno nadgledanje od strane ljudi koji imaju dovoljno stručnosti.		
19. Aktivnosti interne revizije se izvršavaju u skladu sa profesionalnim standardima (AICPA ili Instituta internih revizora).		
20. Interna revizija odmah izveštava menadžment o nedostacima kontrole.		
21. Interna revizija odmah izveštava odbor za reviziju o značajnim stvarima.		

Slažem se sa gore navedenom ocenom.

Predsednik Odbora za reviziju:

Datum:

poslovnih linija. Idealno je da to vrši interni revizor finansijske institucije.

- Odbor za reviziju mora da bude siguran da funkcija interne revizije zadovoljava zahteve transakcija i aktivnosti finansijske institucije.
- Odbor za reviziju rutinski mora da evaluiira funkciju interne revizije, uključujući njenu strukturu, posloводство, zaposlene, kvalifikacije i kvalitet revizije, delokrug i komunikacije.

Posebne uloge i odgovornosti po pravilniku odbora za reviziju su sledeće:

- Preispitivanje i odobravanje procena rizika interne revizije, delokruga i plana,
- Praćenje pridržavanja plana revizije od strane interne revizije,
- Razmatranje zahteva za proširenje rada interne revizije kada se pojave pitanja ili nastanu promene u kontrolama ili riziku,
- Procenjivanje da li je posloводство rešilo slabosti kontrola predstavljenih u izveštaju
- Sastajanje sa internom revizijom bez prisutnog posloводства.

Sledi primer Pravilnika odbora za reviziju.²⁵

Pravilnik odbora za reviziju

1. Svrha

Odbor za reviziju je savetodavni komitet, ustanovljen saglasno članu 79. Zakonu o bankama sa ciljem da pomogne Upravnom odboru banke u njegovim sveobuhvatnim odgovornostima u pogledu revizije, usaglašenosti sa propisima i finansijskom izveštavanju.

Odbor za reviziju će pregledati (1) efikasnost internih kontrola banke i sistem upravljanja rizikom; (2) efikasnost funkcije interne revizije; (3) nezavisnost procesa revizije, uključujući preporuke za imenovanje i procenu rada eksternog revizora, i (4) procese banke za praćenje usaglašenosti sa relevantnim zakonima i regulativama.

2. Članstvo

Upravni odbor banke imenuje Odbor za

reviziju. On će biti sastavljen od tri ili više članova koji se biraju između članova Upravnog odbora. Svi članovi Odbora za reviziju su nezavisni od menadžmenta banke.

U sprovođenju njihovih odgovornosti sadržanih u pravilniku, članovi Odbora za reviziju mogu (1) angažovati konsultante iz eksterne revizije, i/ili (2) predložiti Upravnom odboru da imenuje u Odbor za reviziju računovodstvenog stručnjaka koji nije član Upravnog odbora.

Članovi Odbora za reviziju se imenuju na rok do tri godine i članstvo može biti obnovljeno. Upravni odbor imenuje predsednika iz članova Odbora za reviziju koji su istovremeno i članovi Upravnog odbora.

3. Sekretarijat

Odbor za reviziju imenuje sekretara kojeg bira između zaposlenih u banci.

Zatim, uz odobrenje predsednika Odbora sekretar će prosledivati dnevni red i dostavljati dokumentaciju Odbora za reviziju menadžmentu banke i direktoru interne revizije u razumnom periodu, obično jednu nedelju pre svakog sastanka.

Prema proceduri održavanja sastanka Odbora za reviziju Sekretar Odbora će odmah posle održavanja sastanka načiniti nacrt Zapisnika i u toku jednog meseca proslediti ga članovima Odbora.

4. Sastanci

Sastanci će se održavati u frekvencijama koje odredi Odbor za reviziju, ali u svakom slučaju ne manje od četiri puta godišnje. Specijalni sastanci mogu biti sazvani na zahtev predsednika Odbora za reviziju.

²⁵ Prema: Bank for International Settlement, *Audit Committee Charter*, 2004

Članovi menadžmenta, imenovani od generalnog direktora, i direktor Interne revizije će biti pozivani na sastanke. Kada bude bilo potrebno na sastanke će biti pozivani pravobranilac banke, direktor funkcije za usaglašavanje, finansijski direktor i eksterni revizor.

Odbor za reviziju će održavati odvojene sastanke sa direktorom Interne revizije za svaki njegov sastanak, a najmanje jednom godišnje sa eksternim revizorom. Takođe, Predsednik Odbora za reviziju će najmanje jedanput pozivati rukovodioca funkcije za usaglašavanje propisa da ukaže Odboru na neke stvari koje on želi da poboljša.

Predsednik Odbora će obezbediti primerak Zapisnika sa svakog sastanka Odbora za reviziju. Članovi Upravnog odbora mogu zahtevati da usvoje Zapisnik.

5. Uloge i odgovornosti

Odbor za reviziju u ispunjavanju svoje svrhe će:

A. Interne kontrole

- pregledati primenu ključnih računovodstvenih politika i finansijskog izveštavanja;
- ocenjivati sveobuhvatnu efektivnost internih kontrola i okvir upravljanja finansijskim rizikom.
- analizirati i usvajati predloge politika i procedura banke u vezi sa upravljanjem rizicima i sistemom internih kontrola koje se upravnom odboru banke podnosi na razmatranje i usvajanje;
- analizirati i nadzirati primenu i adekvatno sprovođenje usvojenih politika i procedura za upravljanje rizicima i sprovođenje sistema internih kontrola;
- najmanje jednom mesečno izveštavati upravni odbor o svojim aktivnostima i utvrđenim nepravilnostima, kao i predlagati način na koji će se otkloniti te nepravilnosti, odnosno unaprediti politike i procedure za upravljanje rizicima i sprovođenje sistema internih kontrola;

B. Interna revizija

- razmatrati delokrug poslova i pregledati i odobriti godišnji plan revizije i obezbediti

da ne bude neopravdanih restrikcija ili ograničenja u vršenju funkcije interne revizije;

- pregledati i odobravati godišnji izveštaj revizije;
- pregledati aktivnosti, resurse i organizacionu strukturu Interne revizije;
- pripomoći u procesu imenovanja direktora Interne revizije; i
- osigurati da nalazi i preporuke Interne revizije budu saopštene i da se dobiju odgovori od subjekta revizije, da se diskutuje o preporukama i da se preduzmu odgovarajuće korektivne aktivnosti.

C. Usaglašenost sa pravilima

- pregledati efektivnost bančinog sistema za nadgledanje usaglašenosti sa relevantnim zakonima i regulativama (uključujući interna pravila) i preduzimanje mera od strane menadžmenta kao rezultat njegovog istraživanja materijalno značajnih događaja neusaglašenosti.

D. Odnos sa eksternim revizorom

- pregledati delokrug poslova i plan revizije;
- pregledati godišnji izveštaj revizije banke;
- razmatrati nezavisnost eksternog revizora i potencijalnih sukoba interesa;
- pregledati uslove angažovanja eksternog revizora;
- razgovarati sa eksternim revizorima o sukobima u toku obavljanja revizijskog rada, uključujući i ograničenja u delokrugu revizije ili pristupu informacijama;
- razgovarati sa eksternim revizorima o primeni adekvatnih računovodstvenih politika u bančinom finansijskom izveštavanju;
- obezbeđivati da značajni nalazi i preporuke eksternog revizora budu saopštene i da budu predloženi odgovori od strane menadžmenta, da se diskutuje i preduzmu odgovarajuće akcije;
- pregledati obavljene poslove od strane eksternog revizora i preporučiti Upravnom odboru imenovanje,

ponovno imenovanje ili okončanje rada imenovanog eksternog revizora.

6. Pristup osoblju i informacijama

Odbor za reviziju ima neograničen pristup članovima menadžmenta, radnom osoblju i bilo kojoj informaciji koja mu je potrebna u sprovođenju svojih odgovornosti.

Odbor za reviziju može da zahteva od direktora Interne revizije ili eksternog revizora da izvrši bilo koju internu istragu koja je u delokrugu njegovih odgovornosti.

ODBOR ZA REVIZIJU MOŽE DA ZAHTEVA OD DIREKTORA INTERNE REVIZIJE ILI EKSTERNOG REVIZORA DA IZVRŠI BILO KOJU INTERNU ISTRAGU.

7. Primena

Ovaj pravilnik počinje da se primenjuje od 1. oktobra 2006. godine.

Zaključak

Ustanovljavanje odbora za reviziju u bankama je još jedna garancija za uspešnije

poslovanje banaka i usklađivanje korporativnog upravljanja u našim bankama sa svetskim standardima. Odbor za reviziju, kao organ upravnog odbora, ima glavni zadatak da nadzire poslovanje, rizike i interne kontrole, zato je bitno da članovi odbora poseduju odgovarajuću

finansijsku pismenost. Članovi treba da imaju znanje koje odgovara dužnostima odbora za reviziju, a to jest poznavanje finansijskih izveštaja, računovodstva, revizije, bankarskih rizika i internih kontrola. Izuzetno

je bitno da odbor

za reviziju

bude adekvatno

struktuiran, da se

ustanove određene

procedure i sačini pravilnik odbora za reviziju.

Pored toga, uspešnost rada odbora za reviziju je determinisana i dobrom komunikacijom sa internom revizijom, eksternom revizijom, komplajensom, članovima izvršnog odbora banke, kao i samim upravnim odborom.

Literatura

1. Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors, Basle Committee on Banking Supervision, Basle, August 2001
2. Risk Based Auditing for Financial Institutions, AlexInformation Alex eSolutions, Inc. 2004
3. Professional Practices Framework (The Standards for the Professional Practice of Internal Auditing), The Institute of Internal Auditors, April 2002
4. Enhancing corporate governance for banking organisations, Basle Committee on Banking Supervision, Basle, February 2006
5. A new world of corporate governance, The Institute of Internal Auditors, Florida
6. The Institute of Internal Auditors, Internal Auditing and the Audit Committee, Working together toward common goals, USA
7. Lawrence B. Sawyer, Mortimer A. Dittenhofer, James H. Scheiner, Sawyer's Internal Auditing, The Institute of Internal Auditors, June 2003.
8. The Institute of Internal Auditors – UK and Ireland, Audit Committees and Internal Auditors – a Position Statement – August 2000
9. Bank for International Settlement, Audit Committee Charter, 2004
10. Zakon o bankama, "Službeni glasnik RS", br. 107/2005
11. The Institute of Internal Auditors, Internal Auditing Manual, Reporting to The Audit Committee, Procedure A-5, 2003
12. The Institute of Internal Auditors, Internal Auditing Manual, Audit Advisory Committees, Procedure A-6, 2003
13. The Institute of Internal Auditors, Practice Advisory 2060-1: Reporting to Board and Senior Management

14. The Institute of Internal Auditors, Practice Advisory 2060-2: Relationship with the Audit Committee
15. John Carver, Caroline Oliver, Corporate boards that create value, John Wiley & Sons, Inc., 2002.
16. Donald F. Parsons, Working with audit committees to improve internal audit effectiveness, November 1998
17. The IIA Research Foundation, Internal Auditor's Role in Corporate Governance, Sample Audit Committee Charter, January 2003
18. The Institute of Internal Auditors, Sample Audit Committee Charter, USA
19. The Institute of Internal Auditors, Audit Committee Effectiveness—What Works Best, June 2005, USA
20. Zakon o privrednim društvima, "Službeni glasnik RS", br. 125/2004

Rezime

Ovo je godina odbora za reviziju. Novim Zakonom o bankama kao i Zakonom o privrednim društvima prvi put u našem korporativnom upravljanju ustanovljavaju se odbori za reviziju, i ako oni već decenijama postoje u svetu. Odbor za reviziju je savetodavni komitet upravnog odbora, koji ima ulogu da: obezbedi nadzor nad finansijskim izveštavanjem, upravljanjem rizicima, internom kontrolom, usaglašenošću, etikom, upravljanjem, internim revizorima i eksternim revizorima. Prema tome, on treba redovno da razgovara o: a) funkcionisanju sistema interne kontrole; b) funkcionisanju odeljenja interne revizije; c) rizičnim oblastima u poslovima banke koje treba da se obuhvate internim i eksternim revizijama te godine; d) pouzdanosti i tačnosti finansijskih informacija koje obezbeđuje rukovodstvo i eksterni korisnici; e) bilo kojim računovodstvenim ili revizorskim pitanjima koja su utvrđena kao rezultat eksternih ili internih revizija, i f) usaglašenosti banke sa zakonskim i regulatornim odredbama, njenim osnivačkim aktima, pravilnikom, statutom i pravilima koje ustanovljava upravni odbor.

Ključne reči: odbor za reviziju, dužnosti odbora za reviziju, profil članova odbora za reviziju, nezavisnost, komunikacija odbora za reviziju sa drugima, ocenjivanje interne revizije, pravilnik odbora za reviziju.

Abstract

This is the year of the auditing committee. The new Law on Banks and the Law on Commercial Companies, for the first time in our corporate management, institute the auditing committees, although they have been already present for decades elsewhere in the world. An auditing committee is an advisory committee of the board of directors with the role to provide supervision of the financial reporting, risk management, internal control, compliance, ethics, governance, internal auditors and external auditors. Therefore the auditing committee should discuss on regular basis: a) functioning of the internal control system; b) functioning of the internal auditing department; c) risk exposure areas in bank operations that should be covered by internal and external audits in the given year; d) reliability and accuracy of financial information provided by the management and external beneficiaries; e) any accounting or auditing issues identified as a result of external or internal audits, and f) compliance of the bank with legislative and regulatory provisions, its articles of incorporation, rules of procedure, statute and rules set up by the board of directors.

Key words: auditing committee, duties of the auditing committee, profile of the auditing committee members, independence, and communication of the auditing committee with others, evaluation of internal auditing, rules of procedure of the auditing committee.